

קונטרס

מאי חנוכה

ביאורים ועיונים
במהות ועניני ימי החנוכה

מתורתו של
הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבנ"מ זיע"א

מעמו זראו כי טוב

הננו לבשר לקהל קוראינו כי ניתן להרשם
כמוניים על הקובץ השבועי - 'לקראת
שבת' ולקבלו מידי שבוע באמצעות
הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

לכבוד רוב עונג ומתוך רגשי גיל ושמחה, מתכבדים אנו להגיש לכבוד ימי החנוכה הממשמשים ובאים עלינו לטובה, לפני קהל עדת ישראל, מחבבי התורה ולומדיה - בהמשך לקונטרס "לקראת שבת" הרואה אור מדי שבת - את הקונטרס "מאי חנוכה" (ב), והוא אוצר בלום של חידושים וביאורים (בגליא וסתים דאורייתא) במהות הימים המאירים, מלוקטים מעט מזעיר מכתבי גאון ישראל וקדשו, הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א נשיא ישראל.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים אשר כימים ההם, יעשה תשועה גדולה ופורקן לעמו ישראל, ונבוא לדביר ביתו- בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

ימי החנוכה, ה'תשס"ו

א ליכטיג'ן און א פרייליכ'ן חנוכה
מכון אור החסידות

"ועל הניסים"

ביאור הנוסח "מסרת טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך" דלכאורה אין זה מפעולת הנס; הביאור בכך שגם גאולתנו עתה יכולה לבוא גם במצב שרוב בני"א אינם ראויים לכך; וההוראה בעבודת האדם - כיצד האדם יכול להפוך למשכן לקב"ה הגם שרוב עסקיו הם בעניינים גשמיים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ל עמ' 209 ואילך)

"להשכיחם תורתך"

ביאור מאמר חז"ל (בסוגיא דחנוכה) "מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו" ושייכותו לחנוכה; ביאור ענין ה"מים" שבתורה - ההתבטלות לנותן התורה; מטרת היונים "להשכיחם תורתך" - להשכיח קדושת התורה (ה"מים" שבתורה).

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טו עמ' 324 ואילך)

אליבא דהלכתא

בדין הזכרת פסוקי ר"ח בהפטרת שבת חנוכה, מבאר בארוכה צדדי הספק בזה, דאין זה דומה להזכרת פסוקי "מחר חודש" בהפטרת יום אדר"ח שחל בשבת, בהקדים שקו"ט וביאור דברי הבי"ט וטעמו בזה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לה עמ' 187 ואילך)

“טמאים ביד טהורים” – הנס שבזה

ביאור הנוסח “מסרת טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך” דלכאורה אין זה מפעולת הנס; הביאור בכך שגם גאולתנו עתה יכולה לבוא גם במצב שרוב בני אינם ראויים לכך; וההוראה בעבודת האדם – כיצד האדם יכול להפוך למשכן לקב”ה הגם שרוב עסקיו הם בענינים גשמיים

א. “מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך” (נוסח ועל הניסים). וכבר תמהו מפרשי התפלות, ד-ג’ הסוגים האחרונים (“וטמאים כו’ ורשעים כו’ וזדים כו’”) “לכאורה אין זה מפעולת הנס, שטומאה וטהרה ורשעים וצדיקים וזדים ועוסקי תורה אינם מעניני גבורה וחולשה לחשוב התגברות הטהורים על הטמאים לנס” (דובר שלום - סידור אוצר התפילות).

יש שתירצו (דובר שלום שם) ע”פ מאמר חז”ל (נדרים מט, א) “מאן חולין רבנן” (“דאפילו בבריאותן הן תשושי כח מפני שהתורה מתשת כחם” (ר”ן)), ונמצא ש”יש גם בענינים אלו גבורה וחולשה וגברו מכח הנס החלשים על הגבורים” [ולפ”ז אין כאן אלא תוספת ביאור על לפנ”ז “גיבורים ביד חלשים”, שזה שבני”ה היו חלשים אינו מפני שכן ה” טבע גופם, אלא להיותם “עוסקי תורתך”, שהתורה מתשת כחו של אדם].

אמנם (נוסף לזה שלפי פירוש זה אין זה מדגיש גודל הנס, ולמאי נפק”מ מהי סיבת החולשה והגבורה, הרי גם בגוף הענין) לפי פשוטו קשה לפרש כן, כי ענין זה שייך רק לאלה שתורתם אומנתם עד ש”התורה מתשת כחם”, כנ”ל, וא”כ, מלבד זאת שעדיין אינו מבואר טעם אמירת “טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים”, שלא מודגשת בהם מעלתם בתור לומדי תורה – הרי גם בנוגע ל”זדים ביד עוסקי תורתך” קשה לפרש כן, כי דוחק לומר ש(כל) אנשי הצבא של מתתיהו ובניו היו “רבנן” ש”תורתם אומנתם”!

ולכאורה צ”ל, שאין הפירוש ב”זדים ביד עוסקי תורתך”, שכל אנשי הצבא היו “רבנן” ש”תורתם אומנתם”, אלא שמנהיגי המנצחים במלחמה היו “עוסקי תורתך”.

ויותר נ”ל, ש”עוסקי תורתך” כאן היינו (לא רק אלו ש”תורתם אומנתם”, אלא) כל לומדי תורה (גם בעלי עסק

הקובעים עתם לתורה), שכולם נקראים "עוסקי תורתך". וכדמוכח מזה שכאו"א מישראל חייב בכרכות התורה, כולל הברכה "לעסוק בדברי תורה".

והדרא קושיא לדוכתא – מהו הנס ב"מסרת . . טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך"?

ב. לכאורה י"ל, דמ"ש "וטמאים ביד טהורים כו" קאי על מ"ש לפנ"ז – "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", דהיינו (לא מלחמה כפשוטה, אלא) גזירות על הדת, מלחמה רוחנית; ומזה מובן, שתיאור נצחונם של ישראל שלאח"ז, צריך לכלול לא רק את נצחון מלחמת אנשי הצבא, אלא גם (ואדרבה, בעיקר) את הנצחון הרוחני, התגברות על הגזירות וביטולן. ולכן אומרים "וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך", להדגיש ולתאר את נצחונם הרוחני של ישראל (אף ש"אין זה מפעולת הנס").

אבל לכאורה דוחק לפרש שפרטים אלו אומרים בהמשך ל"ועל הנסים כו", דלכאורה אינם בכלל הנסים והנפלאות "שעשית לאבותינו בימים ההם".

ויש לומר הביאור בזה: ידוע מדברי הימים ההם, שאף שהגזירות נגד דת ישראל ("להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך") נגזרו ע"י "מלכות יון הרשעה", שהם "גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות כו" מ"מ היו כו"כ מבנ"י (המתיוונים) שהצטרפו להיוונים (נוסף על אלה שעשו כן מפני האונס), ועד שמיעוט מבנ"י נשאר שלמים בגלוי עם ה' ותורתו.

ואולי י"ל, שהכוונה ב-ג' הענינים הנ"ל ("טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך") היא למתייוונים מבנ"י. היינו, שנוסף על הנס שבני חשמונאי גברו על מלכות יון (באופן ד"מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים"), הנה עוד זאת, שנמסרו לידם גם ה"טמאים . . ורשעים . . וזדים" מבנ"י גופא.

וזה מגדיל ביותר את הנס – ומשתי הבחינות: הן נצחון המלחמה כפשוטו, וכמובן בפשטות גודל הנס כאשר מבנ"י היו לצידם של היוונים, ומ"מ נצחו ה"טהורים . . צדיקים . . עוסקי תורתך"; והן מצד רוחניות הענינים, מה שהקב"ה עשה לישראל נס זה – דאע"פ שכמה מישראל לא היו ראויים לנס זה, מ"מ התחשב הקב"ה עם המיעוט שהיו "טהורים . . צדיקים . . עוסקי תורתך" ועשה להם נס.

ג. ולפי פירוש זה (שמסרת כו' טמאים כו' ורשעים כו' וזדים כו' קאי על המתיוונים מבנ"י), יש לבאר ג"כ הא דנקט ג' תוארים אלו דוקא – "טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך" – כי הניגוד בג' דברים אלה שייך (לאמיתתו) רק בבנ"י גופא (ולא בהיחס שבין ישראל לעמים).

כלומר: בהיחס בין ישראל לעמים לא מתאים כ"כ לתאר האומות כ"טמאים . . רשעים . . זדים" בניגוד לבנ"י שהם "טהורים . . צדיקים . . עוסקי תורתך" – כי גדר טהרה וצדקות ועסק התורה אצל בנ"י הוא מסוג אחר לגמרי מכפי שהם אצל ב"נ ואין זה בגדרם כלל (כדלקמן), ובמילא אין שייך לומר שהם מנגדים לישראל בענינים אלו (מצד זה שהם "טמאים . . ורשעים . . וזדים"), דכשם שלא שייך אצלם הענין ד"טהורים . . צדיקים . . עוסקי תורתך" כפי שהם בבנ"י, כך לא שייך לומר שהם מנגדים לדברים אלו ועושים הפכם.

והביאור בזה:

גדר טומאה וטהרה ("טמאים ביד טהורים") – ע"פ הלכה – שייך רק בישראל, כי הגוי אינו מיטמא, ובלשון הרמב"ם (ה'ל' טומאת מת פ"א הי"ג) "עכו"ם שנגע במת כו' ה"ה כמי שלא נגע הא למה זה דומה לכהמה שנגעה במת כו', ולא בטומאת המת בלבד אלא בכל הטומאות כולן אין העכו"ם ולא הבהמה מתטמאין בהן", שכוונת הרמב"ם

באריכות לשונו ("ה"ה כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה כו") היא, דזה דהעכו"ם אין מתטמאין, אין הפירוש בזה שרק נפקעו בפועל מדין טומאה, אלא שאינם בגדר טומאה וטהרה, דלענין זה אינם מציאות שיכול לחול עליה שם טומאה, וכמו בהמה שאינה בגדר זה כלל;

ענין הצדקות (והפכו) בבני תלוי בקיום תרי"ג מצות שניתנו לישראל דוקא, משא"כ ב"נ, שענין הצדקות והרשעות הוא רק בקיום ז' מצות שלהם, שהחילוק בין תרי"ג מצות של ישראל וז' מצות ב"נ אינו רק במספר המצות (ז' או תרי"ג) אלא הם שני סוגים שונים בהחלט, כמבואר במ"א בארוכה (ראה לקו"ש ח"ה עמ' 159. חכ"ד עמ' 165. ועוד),

[שלכן מצינו שעיקר הענין דשכר ועונש הוא רק בישראל, כמ"ש (עמוס ג, ב) "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם", "איננו חושש עליהם אם יטיבו או יריעו . . . וכן ארז"ל (סוטה כא, א) שאני עכו"ם דלא מפקיד דינא עלייהו" (רד"ק עמוס שם) ("אין ממהרין מן השמים לפקוד עוונותם עליהם" (רש"י סוטה סו)), והיינו שאין מעשיהם חשובים לפני המקום להתחשב חטא, וכמו שארז"ל (מדרש רבה) עה"פ (איכה א, ח) "חטא חטאה ירושלים" – "אוה"ע כו' אע"פ שחוטאין אינן כלום"];

"זדים ביד עוסקי תורתך" – השם "עוסקי תורתך" שייך רק בבני שהרי "עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה" (סנהדרין נט, א) [דאף שב"נ חייבים ללמוד ההלכות ד"שבע מצות דידהו" – מ"מ אינם בגדר "עוסקי תורתך", שהם רק העוסקים בתורת ה' שניתנה לישראל דוקא], וכיון שאין העכו"ם בגדר "עוסקי תורתך", הרי מובן, שאינם גם בגדר "זדים" המגדלים ל"עוסקי תורתך".

וממילא נמצא, שלשונות אלו אין שייך לאומרם על היחס בין ישראל לעמים, אלא רק בישראל עצמם, והיינו המתיוונים, כנ"ל.

ד. ומכאן עידוד וחזוק גדול לבני בדורנו זה, שנוסף לזה ש"אתם המעט מכל העמים", הנה גם מבני גופא, הרי שומרי תומ"צ בשלימות (ולכל פרטיהן) הם לע"ע מיעוט לגבי שאר אחבי שליט"א, וההתבוננות במצב זה יכולה להביא את האדם לידי יאוש ח"ו, או עכ"פ לגרום לחלישות – דכיצד יזכו בני לגאלה האמיתית והשלימה שתלוי בתשובה (דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה), כאשר כמה מישראל עדיין רחוקין מזה?

וע"ז ישנו הלימוד בכ"ש וק"ו מימי חנוכה, דכמו בימי חנוכה שאז היו "טמאים . . . ורשעים . . . וזדים", מ"מ ניצחו ה"טהורים . . . צדיקים . . . עוסקי תורתך" ועד"ז בדורנו, כאשר כמה מישראל שאינם שומרי תומ"צ בשלימות לע"ע הרי הם "תינוקות שנשבו" – וה"טהורים . . . צדיקים . . . עוסקי תורתך" עומדים על משמרתם במס"נ על שמירת התומ"צ, הרי הקב"ה עוזרם וכו' ועד שמביא ישועה והצלה לעולם.

ועוד זאת – שניתן להם הכח להתגבר על אלו שאינם "טהורים כו", כי זה שהטהורים כו' הם המיעוט, זהו בכמות, אבל באיכות הרי הטהורים כו' העיקר, כי להם יש התוקף של קדושה שמקורה בקדושתו של מקום, ואילו תוקפם של "טמאים . . . ורשעים . . . וזדים" הוא גשמי בלבד.

ולכן סו"ס הם המנצחים באופן של "מסרת", שלא זו בלבד שצד שכנגד מנצח, אלא עוד זאת שהצד שכנגד נמסר ביד הקדושה, שהם נהפכים לטוב, "נכבשים" תחת שליטת הקדושה, עד שנהפכים להיות "טהורים . . . צדיקים . . . עוסקי תורתך".

ה. כשם שהוא בנגע לכלל ישראל – כמו"כ הוא אצל כל אחד ואחת :

אחז"ל (ברכות לה, ב) "הרבה עשו . . . כרשב"י ולא עלתה בידם", דרוב בני אינם יושבי אהל אלא בעלי עסק, שרוב היום עסוקים הם בצרכיהם הגשמיים, ומיעוט היום עוסקים הם בדברים שבקדושה ממש – תפלה, קביעות

עתם לתורה וקיום המצוות.

וגם שעושים כל מעשיהם "לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" – הרי נקראים "מעשיך" ו"דרכיך", אלא שנעשים "לשם שמים".

ואולי אפשר שתעלה בלבו של אדם מחשבת "מרה שחורה", דכיצד יש ביכולתו לקיים הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – בתוך כאו"א מישראל, שקדושתו ית' תשרה בתוכו ובתוך ביתו ממש – כאשר רוב זמנו בענינים גשמיים?

ובזה הלימוד מימי חנוכה, דזה שמדמה בנפשו שרק "מיעוטו" מושקע בטהרה וצדקות ועסק התורה – ה"ז רק בכמות, אבל באיכות – עיקרו הם אותם השעות שעוסק בתפלה ובתורה ובמצוות, והם הם הקובעים את מציאותו האמיתית.

ועוד זאת: ע"י הכרה זו גופא, זוכה ל"מסרת כו' וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד כו'" – שגם בעת עסקו בדברים גשמיים, נרגש אצלו שכל זה אינו העיקר שלו, והם טפלים לעיקרו ומהותו האמיתית, שהיא עבודת ה'.

ומכאן למדנו ג"כ עידוד לאלו החוזרים בתשובה, שגם אם כמה ימים בעבר היו ר"ל במצב של "טמאים", ועוד זאת – "רשעים" . . וזדים", יצרם התגבר עליהם אז – ומרגישים עצמם "חלשים" ו"מעטים" – הנה עליהם לידע, שהם לאמיתתם "טהורים" . . צדיקים . . עוסקי תורתך", וזהו עיקר מציאותם, ועי"ז יתגברו על העבר שלהם,

וכאו"א יבנה את "מקדשו" הפרטי – בתחילה מטהר את עצמו מכל עניניו הבלתי רצויים, "ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך", ואח"כ מדליק נר נשמתו (נר ה' נשמת אדם) – "והדליקו נרות בחצרות קדשך", עד שזוכה "להודות ולהלל לשמך הגדול".

טמאו את חיי היום יום

"(היונים) פשטו ידם בממונם (של ישראל)"

(רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"א)

הפרטים דשליחת יד זו אינו מבואר. וי"ל שזה ע"ד "טמאו כל השמנים" שבזה ברור שכוונתם של שונאי ישראל לא היתה לגזול כל השמנים באופן שלא יוכלו להדליק הנרות בבית המקדש, אלא &טמאו& השמנים דווקא, שכוונתם היתה שידליקו את הנרות בשמן טמא בשביל שהאור יהי' טמא בטמאת הגויים. ועד"ז בענין הממון (דהוא סמל כל הענינים הגשמיים שאפשר לקנות בממון) שפירוש "פשטו ידם במ" מונס" הוא שיהיה ליהודים ממון (וגשמיות), אלא שהממון יהיה טמא. כלומר, שחיי היום-יום הגשמיים חדורים בטמאה ר"ל (היפך הוראת תורתנו הק' "קדושים תהיו" "קדש עצמך במותר לך").

(לקוטי שיחות חלק י עמ' 291 ואילך)

להשכיחם
תורתך

"להשכיחם" קדושת "תורתך"

ביאור מאמר חז"ל (בסוגיא דחנוכה) "מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו"
ושייכותו לחנוכה; ביאור ענין ה"מים" שבתורה – ההתבטלות לנותן התורה; מטרת
היונים "להשכיחם תורתך" – להשכיח קדושת התורה (ה"מים" שבתורה)

א. בסוגיא ד"מאי חנוכה" (שבת כב, א) נאמר בגמרא: "ואמר רב כהנא: דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, מאי דכתיב "והבור רק אין בו מים", ממשמע שנאמר "והבור רק", איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר "אין בו מים", מים אין בו, אבל נחשין ועקרבים יש בו".

והנה, הגם שבפשטות נראה שמה שהובא מאמר זה בסוגיא דחנוכה, הוא מפני שנאמר ע"י המ"ד שאמר את הדרשה הקודמת לדרשה זו בגמרא ("אמר רב כהנא: דרש ר' נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, נר של חנוכה כו"). אבל מכיוון שכל ענין בתורה הוא מדוייק לחלוטין, צריך לומר, שמה שמאמר זה מובא בסוגיא דחנוכה, אין זה (רק) מפני ענין צדדי (בעל המימרא), אלא שתוכן המאמר שייך לכללות הענין דחנוכה.

ומובן, שישנו קשר בין מאמר חז"ל זה ד"הבור רק" לחנוכה, ובמיוחד לפי דברי השל"ה (ר"פ וישב), שפרשיות וישב, מקץ ויגש קשורות לחנוכה, והרי הפסוק ד"והבור רק אין בו מים" כתוב בפרשת וישב.

ב. והנה, אמרו חז"ל (ב"ק יז, א) "אין מים אלא תורה", דמכך מובן שבכל מקום שכתוב בתורה "מים" רומז זה גם לענין ה"תורה", ובמיוחד בנדו"ד, בפסוק "והבור רק אין בו מים", שעליו מפורש במדרש (ב"ר פרשת וישב פפ"ד, טז) שמדובר בו בענין התורה - "בור רק - נתרוקן בורו של יעקב, אין בו מים – אין בו דברי תורה שנמשלו למים וכו'".

וזהו פירושו הפנימי של מאמר חז"ל זה ד"מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו": דבשעה שנמצאים במצב של "אין בו דברי תורה" ("אין בו מים") באים בדרך ממילא למצב של "נחשים ועקרבים יש בו".

והיינו, דהחסרון של "אין בו דברי תורה" אינו גורם רק לריקנות ה"בור" מתורה, כשבאפשרותו להישאר "מלא" בעניני רשות המותרים, אלא, שמיד מתהוים בתוך ה"בור" "נחשים ועקרבים" - דברים הפוכים ומנוגדים

לקדושה, ללא כל דרגת ביניים ביניהם.

אך לכאורה, דורש זה ביאור: והרי אין המדובר כאן בחיסרון בענין כללי הנוגע לעצם ההתקשרות והדביקות של עם ישראל עם הקב"ה, אלא על חסרון (רק) בענין התורה ("מים"), ומדוע א"כ מכריח העדר לימוד התורה מציאות של "נחשין ועקרבים" – ענינים המנוגדים לגמרי לקדושה.

ג. ויובן זה בהקדם ביאור גוף מאמר חז"ל (הנ"ל) "אין מים אלא תורה":

דהנה, איתא בגמרא (תענית ז, א) "למה נמשלו דברי תורה למים . . . לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". והיינו, ד"מים" אינם דימוי לעצם ענין התורה, אלא למעמדו ומצבו של לומד התורה, דלשם לימוד התורה צריך להתבטל מציאותו העצמית.

ולכאורה, ביאור זה מחזק את השאלה הנ"ל (כיצד ייתכן שמיד כאשר "אין בו מים", באה התוצאה ד"נחשים ועקרבים יש בו") – האם רק משום שאין האדם במעמד ומצב של התבטלות עצמית והרגשת שפלות בלימוד התורה, תתהווה מציאות של "נחשים ועקרבים", המנוגדים לענין התורה?

ד. הביאור בזה:

עיקר ענין התורה הוא, שע"י (לימודה) מתקשרים ומתאחדים עם נותן התורה, ולפיכך, התבטלותו העצמית ושפלותו של הלומד הם ענין הכרחי. דכל זמן שהאדם הוא כמציאות לעצמו, הוא מוגדר בהגבלותיו של נברא, ואינו יכול לקשר עצמו עם נותן התורה שהוא הרי בלי-גבול. דווקא ע"י שהלומד עומד בתנועה של ביטול בתכלית, שבזה הוא יוצא מההגדרות וההגבלות שלו, יכול הוא להתקשר עם הבל-גבול של נותן התורה.

ועפ"ז מובן היטב מדוע כש"מים אין בו", אזי מיד "נחשים ועקרבים יש בו":

כיוון שעיקר התורה הוא ההתקשרות עם נותן התורה, הנעשית ע"י הביטול של הלומד, אין כל מקום ל"דבר ממוצע": או שקיימת אצלו התבטלות זו, ואז הוא מכוון בלימודו לאמיתתה של תורה (כפי רצונו של נותן התורה); או שאין קיימת אצלו, ח"ו, בחינת ה"מים" (הביטול) שבתורה, ואז חסר אצלו השייכות לנותן התורה, וממילא "נחשים ועקרבים יש בו" – לא רק שאין לו קשר לתורה (כמאמר חז"ל (עירובין נה, א) "לא תמצא בגסי הרוח") אלא שהוא מנגד לקדושה, כמאמר חז"ל (סוטה ה, א) "כל אדם שיש בו גסות הרוח . . . אין אני והוא יכולים לדור בעולם", ויותר מכך "כאילו עובד עבודת כוכבים . . . כפר בעיקר" (שם ד, ב).

ה. ע"פ כל הנ"ל יובן הקשר שבין מאמר חז"ל זה ד"מים אין בו" לחנוכה:

ידוע הביאור (לקר"ש ח"ג עמ' 815 – נדפס בקונטרס 'מאי חנוכה' א' (תשס"ה)) בדיוק הלשון "כשעמדה מלכות יון הרשעה . . . להשכיחם תורתך" (נוסח ועל הניסים) – שמטרת היונים היתה (לא להשכיח מבנ"י את עצם החכמה והשכל שבתורה, ולנתקם מלימוד התורה בכלל, אלא) להשכיח שהתורה היא "תורתך" – תורת ה'.

ולכן טמאו היונים את "כל השמנים שבהיכל" (ולא אבדו את השמן), ד"שמן" הוא בחי' חכמה (ראה הגהת ה"ח"ו לזח"ב קמ"ז, ב. וראה מנחות פה, ב: "מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן"), ולעצם קיום ה"שמן" - החכמה שבתורה, הסכימו היוונים, אך רצונם היה שיהיה זה שמן טמא ח"ו, שלא יהיה לכך קשר עם קדושת התורה, עם נותן התורה ("תורתך").

וזהו אחד הטעמים לכך שהגם שהיה מותר להדליק את המנורה בשמן טמא, דטומאה הותרה בציבור, עכ"ז,

עשה הקב"ה את הנס דמציאת פך השמן הטהור – מכיוון שנצחון חנוכה מתבטא דווקא בהענין ד"תורתך" - שמן טהור.

וכשם שהוסבר לעיל, בענין "מים אין בו", שדוקא ע"י ענין ה"מים" שבתורה - ההתבטלות לפני נותן התורה, נשמרים מן ה"נחשים ועקרבים", כך גם בענין חנוכה:

דוקא באמצעות הדלקת נרות חנוכה (שמן טהור), מתהווה ה"כליא ריגלא דתרמודאי" (שבת כא, ב) – "תרמוד – אותיות מורדת". דכל זמן שחסר הענין דשמן טהור ("תורתך") יש עדיין מקום למרידה ("מורדת") בקב"ה; וע"י הדלקת נרות חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ" - שהם יאירו את ה"חוץ", מביאים ל"כליא" (מלשון כליון) "ריגלא דתרמודאי" (אותיות 'מורדת') גם "מן השוק", בשיא השלימות. דמכלים לגמרי את ענין ה"מורדת" (המרידה בה) ואפילו את "ריגלא דתרמודאי", הדרגה התחתונה שבמרידה, עד שמאירים את חשכת הגלות ומביאים את הגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

”והמהדרין מן המהדרין כ”ש אומרים . . פוחת והולך
וב”ה אומרים . . מוסף והולך . . מעמך דב”ש כנגד פרי
החג ומעמא דב”ה דמעלין בקודש ואין מורידין”.

(שבת כא, ב)

ויש לבאר שיטת כ”ש וב”ה בעבודת האדם ובהקדים:

שיטת שמאי והלל בעבודת האדם לקונו נתבארו בשבת (לא, א) שכשבא לידם דבר שיש בו רע היה שמאי דוחה את הרע - העבודה דסור מרע, משא”כ הלל היה מקרב את הטוב שבו, וממילא סוף סוף הרע נתבטל - העבודה של ועשה טוב. וכמסופר שם ”מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי . . א”ל . . גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב [ולא תורה שבעל פה] גער בו והוציאנו בניזפה, בא לפני הלל גייריה” ד”סמך על חכמתו שסופו שירגילנו לקבל עליו” (רש”י). וראה שם עוד סיפורים ששמאי היה ”דוחפו באמת הבנין שבידו”, משא”כ הלל שקירב אותם וכמו שאמר הגר ”ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה”.

ולכן, מי שהיצר הרע טימא את נפשו ובא ליטהר ולהיכנס תחת כנפי השכינה, הנה לב”ש תחילת ועיקר העבודה הוא בסור מרע ”ובערת הרע מקרבך”, וכשמתחיל בעבודה דסור מרע, הרע עדיין בתקפו ולכן דורשים ממנו יגיעה גדולה לבער את הרע שבקרב, ומיום ליום כשהרע ”פוחת והולך” לא צריכים ליגיעה גדולה כ”כ.

ועד”ז בנרות חנוכה שעניינם הוא להאיר את החושך - בתחילת העבודה צריכים לאור גדול (ח’ נרות) וביום השני כבר אין צורך בח’ נרות - ”פוחת והולך”.

והראיה דב”ש היא מפרי החג - שהקרבתם היא כנגד אומות העולם, ופעולתם היתה ”שלא יצדה (לשון צדיא ורקניא) העולם מהן” (שהעולם לא יהי ריק מהאומות) (ילקוט שמעוני ס”פ פנחס) היינו שיהיו אומות העולם, אלא שיתהפכו לטוב ולקדושה.

ומכיון שמיום ליום פוחת והולך הרע שבהם לכן אין צורך במספר קרבנות כמו שהי’ ביום הקודם.

[ועפ”ז מובן שאין סתירה בין טעם דפרי החג פוחתין והולכין כנגד או”ה (ע) פרש”י סוף פ’ פנחס, וחדא”ג בשבת כא, ב) לבין מרז”ל בסוכה (כה, ב) שפרי החג הוא לכפר על אומות העולם, כי הפירוש דפוחת והולך הוא שהרע שבהם פוחת והולך].

אבל לשיטת בית הלל, תחילת הכל צריך הוא להיכנס תחת כנפי השכינה, אף שהרע הוא בתקפו אצלו, וצריך להתחיל עבודתו בענינים של קדושה - ועשה טוב, ו”מצווה גוררת מצווה”, ו”מעלין בקודש”, שמעט מעט יוסיף אומץ להיות מוסף והולך עד שיתגבר ויכניע לגמרי את הרע.

(ע”פ לקוטי שיחות חלק ל עמ’ 302)

אליבא
דהלכתא

בדין הזכרת פסוקי ר"ח בהפטרת שבת חנוכה

בדין הזכרת פסוקי ר"ח בהפטרת שבת חנוכה, מבאר בארוכה צדדי הספק בזה, דאין זה דומה להזכרת פסוקי "מחר חודש" בהפטרת יום אדר"ח שחל בשבת, בהקדים שקו"ט וביאור דברי ה"ב" וטעמו בזה

והנה, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מליובאוויטש נ"ע (בהגהותיו לסידור תורה אור⁴) מביא מהנהגת אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע ש"ה"י אומר אחר הפטרת שבת ר"ח פסוק ראשון ואחרון מהפטרת מחר חודש". היינו שנהג כדעת ה"ב"י⁵, ולא כדעת הרמ"א שאין מוסיפים פסוקים הנ"ל כי "אין להפסיק מנביא לנביא".

ועפ"ז צ"ע במה שונה הנדון כאן - מדוע בנוגע להוספת פסוקי ר"ח בשבת חנוכה ישנו ספק "מצד הטעם שאין מדלגין מנביא לנביא"?

ויש לומר, שהספק יסודו בדברי ה"ב"י עצמו, שהביא מנהג זה (להוסיף פסוקי הפטרת מחר חודש) רק גבי ר"ח שחל בשבת ויום ראשון, ולא במקרים אחרים שיש אפשרויות זו, כנדו"ד - שבת חנוכה שחל בר"ח, או שבת פ' שקלים ופ' החודש שחל בר"ח (או ער"ח), ועוד. ומזה משמע, שרק גבי ר"ח שחל בשבת

מבאר הספק בנוגע לקריאת פסוקי ר"ח בהפטרת שבת חנוכה

א. בנוגע להפטרה דשבת חנוכה שחל בר"ח, כתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע¹ דיש להסתפק אם להזכיר פסוקי ר"ח (לאחרי הפטרת שבת חנוכה), "מצד הטעם שאין מדלגין² מנביא לנביא".

ולכאורה יש לעיין בטעם הספק. דהנה בנוגע להפטרת יום א' דר"ח שחל בשבת פליגי ה"ב"י והרמ"א, דהב"י כ' (בשו"ע³) ד"אם ראש חודש שני ימים שבת ויום ראשון מפטירין השמים כסאי ונוהגין לומר אחר כך פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש", וברמ"א שם כ' ש"י"א שאין להפסיק מנביא לנביא ואין אומרים רק הפטרת ר"ח (ומסיים) וכן נוהגין".

(1) באגרת משישי בטבת תרצ"א (אגרות קודש שלו ח"ב ס"ע שח).

(2) מגילה ד, א. שו"ע או"ח רסקמ"ד.

(3) או"ח סתכ"ה ס"ב (ועד"ז בסי' קמ"ד ס"ב. וראה לקמן הערה

20). וכ"ה בב"י לטאו"ח (סקמ"ד וסתכ"ה) שם, וראה שם השקו"ט

בדין אין מדלגין מנביא לנביא (הובא לקמן סעיף ג).

(4) נדפסו בסידור תורה אור (תש"א ושל"א ח"ז). סידור עם דא"ח

הוצאות קה"ת.

(5) ולהעיר ממ"ש בהגהות שם, שכ"ק אדמו"ר מהר"ש "הי" אומר

רוב ההפטרות כמנהג ספרדים".

דהשמים כסאי.

משא"כ בדוגמאות הנ"ל – שבת חנוכה או שבת פ' שקלים ופ' החודש – שבהן לכו"ע נדחית הפטרת ר"ח¹¹ (או מ"ח) מפני הפטרת היום (חנוכה, שקלים או החודש) אין מקום להוסיף פסוקים השמים כסאי (או מחר חודש).

[והוכיחו כן ממ"ש בדרכי משה¹² גבי ר"ח מנחם אב שחל בשבת, שיש פלוגתא אם מפטירין השמים כסאי או שמעו, וכ' בדרכי משה שיש להפטיר שמעו ולהוסיף פסוק ראשון ואחרון דהשמים כסאי¹³ "ובזה אנו יוצאים ידי כולם" הרי שמוסיפין פסוקים מהפטרה אחרת כדי לצאת ידי דיעה אחרת כו].

אבל לכאורה דוחק גדול לפרש כן דברי הב"י שביאר טעם המנהג להוסיף בשבת שחל בא' דר"ח פסוק ראשון ואחרון דמחר חודש שהוא "לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש", ולא הזכיר כלל שזהו לחוש להדיעה שמפטירין בקביעות כזו הפטרת מחר חודש [ובפרט שבשו"ע לא הזכיר כלל דיעה זו].

מבאר דטעמו של הב"י הוא

משום שהפטרות אלו הם ב"חד ענינא"

ג. ויש לומר, ובהקדם תוס' ביאור בדעת הב"י (הנ"ל) ש"נוהגין לומר אחר כך פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן", ולא חשש להא ד"אין מדלגין מנביא לנביא":

בב"י (על הטור¹⁴) מביא שמקור הדברים הוא בתרומת הדשן¹⁵, שמיישב המנהג (שהובא ג"כ להלכה בשו"ע¹⁶) דבשבת שיש חתן אומרים אחרי הפטרת

ויום א' הוא דאמרינן שמוסיפין פסוק ראשון ואחרון דהפטרת מחר חודש "לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש", משא"כ בדוגמאות הנ"ל אין מוסיפים כלום כדי להזכיר שהוא ר"ח (או שמחר הוא ר"ח)⁶.

[כי לכאורה דוחק לומר שהב"י לא פירט גבי כל דוגמאות הנ"ל שיש להוסיף משום שסמך על מ"ש גבי שבת שהוא א' דר"ח שמוסיפין פסוק ראשון ואחרון דהפטרת מחר חודש "לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש".]

אלא שטעמא בעי, מהו החילוק בין שבת שחל ביום ראשון דר"ח לשאר דוגמאות הנ"ל.

ב. והנה יש שרצו לפרש⁷, שאימתי מוסיפין פסוקין מהפטרה אחרת – רק כשיש דיעה שיש להפטיר הפטרה אחרת, שאז מוסיפין פסוק ראשון ואחרון של הפטרה ההיא כדי לצאת גם ידי הדיעה האחרת שאין הלכה כמותה.

וכמו גבי שבת שחל בא' דר"ח, שיש אומרים⁸ שמפטירין מחר חודש ולא "השמים כסאי" (מהפטרת ר"ח), כיום שני דר"ח הוא העיקר. וכדי לצאת לפי דיעה זו מוסיפין בסוף השמים כסאי הפסוקים של הפטרת מחר חודש. וכן הא שכ' הב"י (בפירושו לטור⁹, אף שלא הביאו בשו"ע) דר"ח אלול שחל בשבת (מפטירין עניה סוערה) מוסיפין פסוק ראשון ואחרון דהשמים כסאי, היינו לפי שיש דיעה שבר"ח אלול שחל בשבת אין מפטירין עני' סוערה אלא השמים כסאי¹⁰, ולכן גם להדיעה שמפטירין עני' סוערה מוסיפין הפסוקים

(6) בב"י לטאו"ח סתכ"ה הביא (כדלקמן ס"ב) שבר"ח אלול שחל בשבת מפטירין עני' סוערה ומוסיפין פסוקים דהשמים כסאי (אלא שבשו"ע שם השמיטור. ואכ"מ).

אבל אין הוספה זו בר"ח אלול ראי' לשקו"ט דידן, כי שם הכל נבביא אחד (ישעי'), שלכו"ע מדלגין כו' (ראה רמ"א סתכ"ה שם. יד אפרים למג"א שם). וראה לקמן הערה 22.

(7) קצות השולחן (להרא"ח נאה) ח"ג ספ"ח ס"ה בבדי השולחן. ע"ש באורך.

(8) הובאה דיעה זו בב"י לטאו"ח סתכ"ה שם.

(9) סתכ"ה שם.

(10) דעת הטור שם. וראה דם שו"ע ורמ"א ונ"כ שם.

(11) אבל להעיר, שיש דיעות שגם הפטרת שבת חנוכה נדחית מפני השמים כסאי (נסמנו באנציקלופדי' תלמודית ערך הפטרה ע' יז).

(12) לטור או"ח סתכ"ה שם.

(13) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 278. – וראה לקמן סוס"ד.

(14) או"ח סקמ"ד שם. וראה גם בב"י לסתכ"ה שם. וראה לקמן סעיף ה.

(15) שו"ת סי' כ. חלק הפסוקים סצ"ד.

(16) סקמ"ד שם. וראה בהנסמן בהערה הבאה.

ההוספת פסוקים מהפטרות שוש אשיש כשיש חתן – “וה”ר מנוח תירץ דכיון דשוש אשיש קרינן על פה לא שמי’ דילוג, וכיו”ב כתב מהר”י בן חביב ז”ל בשם נ”י וז”ל שאני שוש אשיש דלאו משום הפטרה קאמרינן ל” אלא כזמר בעלמא” – ולא הסתפק בטעם התרומת הדשן [ועוד זאת, הרי טעם ד”שאני שוש אשיש . . . כזמר בעלמא”²⁴ לא שייך בהפטרות מחר חודש שפשוט ד”משום הפטרה קאמרינן ל”] – כי עיקר ההיתר דהוספת פסוקי מחר חודש הוא כיון שבלאו הכי הם כמו חד ענינא, משא”כ גבי הוספת שוש אשיש שהוא ענין חדש לגבי הפטרת היום לא רצה הב”י לסמוך על ההיתר שבתרומת הדשן, ולכן מוסיף עוד טעם ד”לאו משום הפטרה קאמרינן ל”.

ועפ”ז מובן טעם ספיקו של כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע בהפטרות שבת חנוכה שחל בר”ח מטעם “אין מדלגין מנביא לנביא”, אף שלענין שבת שחל בא’ דר”ח נהגו כ”ק רבותינו מליובאוויטש נ”ע להוסיף פסוק ראשון ואחרון דהפטרות מחר חודש (כדעת המחבר בשו”ע), כי בנדון דחנוכה השאלה היא אם להוסיף ענין חדש מנביא אחר, ויתכן דבזה גם הב”י יודה דאין להוסיף, כנ”ל.

ד. והנה בשנת תש”א (כמה שנים לאחר כתיבת דבריו הנ”ל) הדפיס כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע “סדר הפטרות שיש בהם חילוקי מנהגים” (כהוספה לסידור תורה אור), והורה, אשר בפ’ החודש “אם הוא ר”ח או ער”ח אומרים אחר הפטרת החדש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ר”ח או מחר חודש”.

אבל לאידך – גם ברשימה זו לא הורה בפירושו איך לנהוג בשבת חנוכה שחל בר”ח, וכן לא בפ’ שקלים שחל בר”ח או ער”ח.

והנה מהוראה זו מפורש דלא כ”א הנ”ל (סעיף ב) – שטעם הוספת פסוקים היא כדי לצאת לפי הדיעה

השבו (ב’ או ג’ פסוקים¹⁷) מהפטרות שוש אשיש ולא חיישינן לדילוג מנביא לנביא, ומבאר בתרומת הדשן כמה טעמים שיש לומר שבזמן הזה אין חוששין להא דאין מדלגין מנביא לנביא, אבל מסיים¹⁸ (כמובא בב”י) “שטעמים¹⁹ אלו להיכא דנהוג, אבל היכא דלא נהוג לא לנהוג כן מחדש”.

חזינן מזה, דגם להתרומת הדשן (מקור יישוב המנהג הנ”ל) לא פשיטא ל” שאין לחוש משום אין מדלגין מנביא לנביא בזמן הזה, עד שהורה שלכתחילה אין לנהוג כן²⁰.

ועפ”ז יש מקום לומר, דהא שהב”י הזכיר רק ע”ד הוספת הפסוקים דהפטרות מחר חודש בשבת שחל בא’ דר”ח, ולא בשאר מקרים כיו”ב (כנ”ל סעיף א), הוא לפי שרק בכה”ג פשיטא ל” ההיתר לדלג מנביא לנביא, כי ב’ ההפטרות דהשמים כסאי ומחר חודש נחשבים כעין חד ענינא (דהפטרות ר”ח הוא מחמת ענין ר”ח שנזכר בו, והרי גם בהפטרות מחר חודש מדבר בענין ראש חודש), וכיון דעיקר הטעם שאין מדלגין מנביא לנביא הוא מפני “טירוף הדעת”²¹ (מחמת שינוי הענינים), הרי בכה”ג שהן כמו חד ענינא²² אין קפידא²³.

ויש לומר שטעם זה הביא בב”י שם (לאחרי שהביא דברי התרומת הדשן) עוד ישוב להמנהג

17 כ”ה ל’ הב”י בשו”ע (וכן בב”י לטור) סקמ”ד שם. וראה תורה”ד שם. רמ”א אור”ח סו”ס תכח. וראה אנציקלופדי תלמודית שם ע’ כד ובהערות שם. וש”נ.

18 (18) בשו”ת תורה”ד שם.

19 (19) ל’ הב”י. ובתורה”ד בשינוי ל’ קצת.

20 (20) ולהעיר דבשו”ע סקמ”ד שם מסיים המחבר (לאחרי שהביא המנהג להוסיף פסוקי שוש אשיש או פסוקי מחר חודש) “ואין למחות בידם”.

21 (21) רש”י מגילה כד, א. וראה פר”ח סקמ”ד סק”ב, שטעם זה עיקר ע”ש.

22 (22) ועפ”ז מובן עוד שאין רא”י מהוספת פסוקי השמים כסאי בר”ח אלול אחרי הפטרת עני’ סוערה (כנ”ל הערה 6) – כי נוסף שהם בנביא אחד (כנ”ל שם), ה”ה חד ענינא, דגם השמים כסאי יש בו נחמות, שזוהו טעם הדיעה שמפטירין השמים כסאי בשבת ר”ח אלול ודוחין עני’ סוערה (נ”כ השו”ע שם).

23 (23) ובפר”ח סקמ”ד שם, שכל האיטור דאין מדלגין מנביא לנביא הוא רק בתרי ענינא ולא בחד ענינא.

24 (24) משא”כ טעם רבינו מנוח שייך גם בהוספת פסוקי מחר חודש – וכדמוכח בב”י סתכ”ה שם, שהביא טעם ה”ר מנוח לענין הוספת פסוקי מחר חודש. וראה לקמן סעיף ה והערה 31.

שקו"ט בדין אמירת פסוקי "מחר חודש" בשבת חנוכה

ה. והנה בדברי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע הנ"ל (בתחילה) נזכר רק ע"ד הוספת פסוקי ר"ח, ועדיין יש לעיין בנוגע להוספת פסוקי הפטרת מחר חודש, שהרי כאשר חל ר"ח טבת בשבת חנוכה ה"ה יום ראשון דר"ח²⁷, וא"כ כמו שיש להוסיף פסוקי דר"ח כך יש להוסיף פסוקי מחר חודש.

[וברשימת הפטרות הנ"ל אי אפשר לברר, שהרי לא נזכר שם כיצד לנהוג בשבת חנוכה שחל בר"ח, והשאלה תתכן רק בשבת חנוכה שחל בר"ח, כי פ' החודש – הרי ר"ח ניסן לעולם יום אחד, ור"ח אלול הרי לדין מפטירין הפטרת השמים כסאי ואין כאן אלא הוספה אחת (דמחר חודש)²⁸].

ולכאורה נ"ל שיש מקום לחלק בין הוספת שני פסוקים או ד' פסוקים, דרך ב' פסוקים יש להוסיף, ולא ד' פסוקים (ובפרט – מב' נביאים שונים). וקצת סמוכין לזה – ממ"ש הבי"י (על הטור²⁹) בנוגע לשבת ר"ח אלול (כנ"ל ס"ב), דמפטירין עני' סוערה "ואחר שגמרו הפטרה אומרים פסוק ראשון מהפטרת השמים כסאי ופסוק והי' מדי חודש לזכר שהיום ר"ח". והנה בב"י שם גופא, בהמשך דבריו, מביא דלעולם כשחל ר"ח אלול בשבת הוא יום ראשון דר"ח, וא"כ לכאורה יש להוסיף גם הפסוקים דמחר חודש (ככל שבת שכל בא' דר"ח), ומ"מ לא הזכיר הבי"י ע"ד הוספת פסוקי מחר חודש. ומשמע קצת²⁹ שס"ל שאין מוסיפין אותם.

ובטעם הדבר יש לומר, ובהקדם, שסברת ה"ר מנוח (הנ"ל סעיף ג) – דכיון ד"קרינן על פה לא שמ"י דילוג" – הובא בב"י (הל' ר"ח³⁰) גם לענין הוספת פסוקי מחר חודש (בשבת ר"ח) שאמרינן בע"פ דוקא³¹.

האחרת כו' – שהרי בפ' החודש שחל בר"ח (או ער"ח אין שום דיעה לדחות ההפטרה דפ' החודש, ומ"מ מוסיפין כנ"ל).

אבל ע"פ הסברא הנ"ל (סעיף ג), שיש לומר שמוסיפין פסוקים רק כשב' ההפטרות הם בחד ענינא, שוב אי אפשר להוכיח מהוראת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע גבי פ' החודש להפטרות שבת חנוכה שחל בר"ח, וכן לפ' שקלים – כי גם הוספת פסוקי השמים כסאי או מחר חודש בהפטרת פ' החודש נחשבת כחד ענינא, שהרי הפטרת פ' החודש היא ג"כ בענין ראש חודש, משא"כ בנדון דשבת חנוכה או פ' שקלים שהוספת פסוקי השמים כסאי (או מחר חודש) היא ענין חדש לגבי הפטרת היום, יש מקום לומר שכאן חוששין משום "מדלגין מנביא לנביא".

אבל לכאורה, יש ללמוד מרשימה הנ"ל שמוסיפין פסוקים מנביא אחר גם אם אינו ענין אחד, והוא ממ"ש שם דש"פ ראה שחל בער"ח אלול, "מפטירין עני' סוערה ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש". הרי להדיא שמוסיפין פסוקי מחר חודש גם כשאינו ענין אחד עם הפטרת היום.

וכיון שכן, שוב מובן, שעד"ז הוא בשבת חנוכה שחל בר"ח וכן בש"פ שקלים שחל בר"ח (או ער"ח) שמוסיפין פסוקים דהפטרת שר"ח (או מ"ח). ועד"ז לדין שמפטירין בר"ח מנחם אב "שמעו" – יש להוסיף²⁵ פסוקים דהשמים כסאי²⁶.

וצריך לומר, דאף שמעיקרא הסתפק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע אם להוסיף פסוקים מנביא אחר כשאינו בחד ענינא, הרי אח"כ בשנת תש"א הכריע שיש להוסיף גם באופן כזה.

(25) ראה גם לקו"ש הנ"ל הערה 13.

(26) ולהעיר שבשנת תש"א (זמן הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע) היתה שאלה זו רק בנוגע לפ' החודש (שחל בר"ח) ור"ח אלול (שחל בשבת), משא"כ בשבת חנוכה ופ' שקלים והפטרת שמעו.

(27) ראה לוחות שבטור הל' ר"ח, דא' טבת לעולם לא יחול בשבת. (28) ולהעיר שגם בפ' שקלים לא תצויר שאלה זו, כי גם כשחל בר"ח אדר, ה"ה לעולם יום ב' דר"ח, דא"א שלי' שבט (או ל' אדר א') יחול בשבת, כי אז פסח יחול ביום ב' ולא בד"ו פסח. וכן לענין הפטרת

"שמעו", הרי ר"ח מנ"א לעולם יום א'.

(29) אבל אינו מוכרח, די"ל שהזכיר רק הפסוקים דהשמים כסאי, בהמשך להשקו"ט שם אם מפטירין עני' סוערה או השמים כסאי.

(30) לטאו"ח סתכ"ה שם.

(31) בלבוש סתכ"ה ס"ג "ואין אומרים אותם (פסוקי מחר חודש) בפנים משום שאין מדלגין מנביא לנביא". אבל בשו"ע לא הובא זה, ואין נוהגין כן.

ואם כנים הדברים, צ"ע בנדו"ד, אם אפשר להוסיף הן פסוקי השמים כסאי³⁴ והן פסוקי מחר חודש – ד' פסוקים³⁵.

אבל נראה, דאף שיש מקום לספק הנ"ל, הנה למעשה יש להוסיף גם הפסוקים דמחר חודש, והוא ע"פ מ"ש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע באגרת הנ"ל דאף שהי' מסופק בהוספת פסוקי ר"ח בשבת חנוכה מ"מ הי' נוהג להזכיר פסוקי ר"ח, "ולחשוב זה להפסק בין אמירת הפסוקים שלא מעין ההפטרה אין חשש בזה, שכשחפצים לומר איזה פסוקים בע"פ אין זה מעכב להברכות שאחר ההפטרה". וא"כ עד"ז י"ל בנדו"ד, דגם את"ל שיש מקום לספק בדבר, יש להוסיף גם הפסוקים דמחר חודש.

ויש לומר, שאין הכוונה שצריכים לומר גם הפסוקים דמחר חודש בע"פ דוקא, אלא שענין הוספת פסוקי מחר חודש הוא מעין וע"ד אמירת פסוקי שוש אשיש בע"פ. דענין אמירת פסוקים בע"פ מורה שאינו גדר של קביעות ולא חל ע"ז גדר אמירת הפטרה. ועפ"ז יש לומר, שכל הוספה של שני פסוקים לחוד אינה בגדר קביעות שיחול ע"ז האיסור דדילוג, כי קריאה חשובה היא רק כשיש בה ג' פסוקים, וכדמצינו גבי קריאת התורה שכל עלי' צ"ל לכל הפחות קריאה של ג' פסוקים³² (והרי מספר זה שייך גם להפטרה, כי הטעם שהפטרה צ"ל כ"א פסוקים הוא להיותה כנגד קריאת התורה שיש בה ז' עליות כ"א לכל הפחות ג' פסוקים³³).

הפסוק "והי' מדי חודש".

35) ואע"פ שגבי שוש אשיש (בשבת שיש חתונה) מוסיפין "ב' או ג' פסוקים" (כלשון הב"י הנ"ל) - י"ל דשאני שם, שאינו משום הפטרה רק לשם זמר (כהובא בב"י שם, וכנ"ל ס"ג), ולכן לא איכפת לן גם ג' פסוקים, משא"כ בנדו"ד.

32) משנה מגילה כג, סע"ב. וראה שם כב, א.

33) שם כג, סע"א וברש"י שם.

34) אבל מובן, דהא דבהפטרת שר"ח גופא אומרים ד' פסוקים, דנוסף על פסוק ראשון ואחרון מוסיפים (לבסוף) "והי' מדי חודש" (וכן מתחילים מפסוק זה) – אינה קושיא, כי זהו רק כדי לסיים בטוב. ולהעיר שמלשון הב"י הנ"ל (גבי ר"ח אלול) משמע שאומרים רק

לעילוי נשמת
יוסף בן יצחק ע"ה
פרסיה

נלב"ע ביום כ"ז כסלו ה'תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.